

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦТВА ДО ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКИ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сулаєва Наталія Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Одним із показників оновлення вітчизняної системи освіти є розширення можливостей отримання якісних освітніх послуг усіма без винятку громадянами держави. Зокрема, йдеться про дітей з особливими освітніми потребами, які наразі поповнили початкові класи Нової української школи. У зв'язку з цим виникає потреба у формуванні ряду додаткових компетентностей не лише в учителів початкової школи, але й учителів-предметників, з-поміж яких чинне місце займає учитель мистецтва. Тому важливим завданням закладів вищої педагогічної освіти є підготувати майбутніх учителів мистецтва до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

На важливості означеного аспекту діяльності ЗВО наголошують вітчизняні науковці Г. Давиденко, І. Демченко, М. Захарчук, Л. Прядко, О. Фурман, З. Шевців, акцентуючи увагу на необхідності змінити у майбутніх учителів психологію особистісного ставлення до роботи в інклюзивному середовищі, сприяти їхньому прийняттю й усвідомленню нової освітньої парадигми, нового способу організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти [Ш., с. 7].

Наголосимо, що інклюзивне навчання передбачає надання освітніх послуг особам з особливими освітніми потребами, до категорії яких, відповідно закону України «Про освіту», належать особи, які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення їх прав на освіту [закон України, с. 7]. Тобто випускник закладу вищої педагогічної освіти має бути готовим до роботи не лише з дітьми із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарата, мовлення, інтелектуальними порушеннями чи іншими складними порушеннями розвитку, але й особами, які мають захворювання, що потребують постійного медичного чи періодичного здійснення медичних процедур. Водночас він має бути компетентним для надання освітніх послуг дітям, які опинилися в складних життєвих обставинах, проживають у будинках сімейного типу, соціально-реабілітаційних центрах, школах соціальної реабілітації, а також біженцям та тим, які мають статус внутрішньо-переміщених. Майбутній учитель також має бути готовим і до навчання дітей, які здобувають спеціалізовану освіту та/або можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів одного чи декількох класів, освітніх рівнів тощо.

Зважаючи на такий широкий спектр осіб з особливими освітніми потребами, з якими в майбутньому можливо доведеться працювати випускникам закладів вищої педагогічної освіти, професійна підготовка майбутніх педагогів має відбуватися з урахуванням особливостей роботи з дітьми таких категорій. Не випадково до освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів, зокрема учителів мистецьких дисциплін, уведено освітній компонент «Основи інклюзивної освіти». У процесі його засвоєння у студентів відбувається формування знань про організацію, зміст та методичне забезпечення інклюзивної освіти в Україні, а також формування загальнокультурних та професійних компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва, необхідних для ефективної діяльності в якості організаторів та виконавців програм інклюзивного навчання [Берез, с. 4].

Важливим доважком для професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до майбутньої професійної діяльності в інклюзивних класах є надання можливості опанувати дисципліну вільного вибору «Музичне мистецтво в системі навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами», метою якого є сформувати у студентів знання, уміння й навички використовувати музичне мистецтво в системі роботи з попередження, корекції, реабілітації, абілітації, навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами. Реалізація визначеної мети можлива за умови сформованих у ході вивчення навчальної дисципліни «Основи інклюзивної освіти» здатностей: дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища; застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності; планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами тощо.

Таке підґрунтя є суттєвим доважком до компетентностей майбутніх учителів мистецтва, зокрема, щодо введення різних видів музичної діяльності в освітній процес чи вмінь сприймати і виконувати музичні твори. Водночас воно є необхідним для формування здатності: використовувати найновіші досягнення арт-терапії в спеціальній освіті; організовувати і проводити психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку; добирати високохудожній музичний матеріал для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; застосовувати у професійній діяльності музично-терапевтичні методики і технології реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами; планувати корекційно-педагогічний процес у загальноосвітніх закладах на основі використання різних видів музичної діяльності, забезпечувати його реалізацію та оцінку отриманих результатів тощо.

Із метою формування таких компетентностей студентам пропонуються для засвоєння два змістові модулі. Перший спрямовано на розгляд теоретичних основ використання музичного мистецтва в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Зокрема, майбутнім учителям музичного мистецтва надається інформація щодо історії використання музичного мистецтва в роботі з

дітьми з особливими освітніми потребами, акцентується увага на досвіді вітчизняних і зарубіжних педагогів-митців. Разом із тим студенти мають змогу поглибити знання щодо психолого-педагогічних характеристик дітей із порушенням інтелектуального розвитку, аналізаторних систем, комбінованими порушеннями, розладами аутистичного спектру, порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату.

Важливим у формуванні компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва є ознайомлення їх зі змістом другого змістового модуля, який спрямовано на формування практичних умінь і навичок використовувати засоби музичного мистецтва в системі навчання та виховання дітей із особливими освітніми потребами. Так, студентам пропонується оволодіти елементами музикотерапії, а також рецептивної музикотерапії в системі роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Водночас студенти не лише засвоюють необхідні музичні зразки (українські народні та авторські пісні), але й знайомляться з особливостями їх уведення в систему вокальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Майбутні учителі музичного мистецтва оволодівають методикою проведення занять з використанням рухів під музику та співу із рухами в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Окремим елементом навчання студентів працювати в умовах інклюзивного класу є залучення їх до створення сценаріїв та реалізації музичної драматизації в системі арттерапевтичного впливу на дітей з особливими освітніми потребами тощо. Заключним етапом підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до роботи в інклюзивному класі є проведення занять та розваг в умовах школи під час педагогічної практики.

Таким чином, формування готовності майбутніх учителів мистецтва до використання музики у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами може відбуватися в умовах закладу вищої освіти на основі реалізації освітніх компонентів «Основи інклюзивної освіти» та «Музичне мистецтво в системі навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами». Ефективність такої підготовки напряду залежить від якості наданих освітніх послуг під час викладання означених дисциплін.

Список літератури

1. Березан О. І. Основи інклюзивної освіти. Силабус навчальної дисципліни для студентів спеціальності «Середня освіта (Музичне мистецтво)». ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. 13 с.
2. Закон України «Про освіту»: чинне законодавство станом на 18.03.2020 року: Офіц. текст. Київ: Алерта, 2018. 120 с.
3. Шевців З. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : монографія. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 384 с.